

PHILOLOGY AND LINGUISTICS

Українські словотвірні терміни як складник лінгвістичної терміносистеми

Мунтян Олександр Олександрович¹

¹ кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології та перекладу;
Київський національний університет технологій та дизайну; Україна

Терміносистема словотвірної галузі є однією з найрозвинутіших терміносистем і важливим складником сучасної української лінгвістичної термінології. Ця термінологічна система має специфічні лексико-семантичні та функціональні параметри, вирізняючись з-поміж інших особливостями змісту й структури, розмаїттям способів словотворення, джерелами поповнення.

У мовознавстві відомі спроби систематизувати термінологічну лексику, дослідити термінології багатьох галузей діяльності людини (бібліотечної, видавничої, екологічної, економічно-правової, медичної, металургійної, музичної, фінансової, лінгвістичної та ін.) [3; 4]. Не залишилася поза увагою дослідників і словотвірна термінологія, яку свого часу досліджувала Зінаїда Сікорська, однак вона потребує подальших досліджень як фрагмент цілісної лінгвістичної терміносистеми сучасної української мови [3, 4].

Для формування терміназв можуть вживатись усі повнозначні частини мови – іменники, прикметники, дієслова, прислівники – відповідно до притаманних їм лексичних і граматичних властивостей. При цьому термінологічність поєднується в іменниках із семантикою предметності, у прикметниках – із семантикою непроцесуальної ознаки, у дієсловах – із процесуальною ознакою, у прислівниках – із семантикою ознаки іншої ознаки, як непроцесуальної, так і процесуальної. Іменники є основною частиною мови вираження термінологічного значення.

За структурою словотвірні терміни поділяємо на терміни-слова і терміни-словосполучення.

У складі сучасної словотвірної терміносистеми виокремлюємо групу термінів, які лінгвісти використовують у процесі визначення і аналізу словотвірного потенціалу слів

PHILOLOGY AND LINGUISTICS

різної частиномовної належності: іменників, прикметників, дієслів. Сам термін *словотвірний (дериваційний) потенціал* (і його синоніми *словотвірна (дериваційна) потужність (спроможність)*) має значення «здатність слова бути твірним, основою для творення нових слів». Словотвірний потенціал вимірюють кількістю похідних одного твірного слова”.

Лінгвістична природа терміна полягає по-перше, в тому, що термін – це невід’ємна органічна частина лексичної системи літературної мови. По-друге, терміни відрізняються від інших розрядів слів своєю величезною інформаційною насиченістю.

У науковому та технічному терміні міститься найбільш точне, концентроване і економне визначення наукового або технічного поняття.

Існують дві категорії термінів: загальнонаукові, які виражають загальні поняття науки, і спеціальні (номенклатурні) терміни. Терміни функціонують не у мові в складі певної термінології. Термінологія, як система наукових термінів, – підсистема загальної лексичної системи мови.

Специфіка словотвірних термінів як особливого лексичного розряду слів полягає в тому, що вони створюються в процесі виробничої та наукової діяльності і тому функціонують лише серед людей, що володіють макроконтекстом. Тому на відміну від звичайних слів, однозначність яких у мовленнєвій комунікації забезпечується ситуацією чи лінгвістичним контекстом, однозначність терміна регламентується екстралінгвістичним макроконтекстом або лінгвістичним мікроконтекстом.

Термін не потребує контексту, як звичайне слово, тому що він є членом певної терміносистеми, що виступає замість контексту, і може вживатися ізольовано, тому термін і повинен бути однозначним не взагалі в мові, а в межах певної системи термінів. У межах лексичної системи мови терміни проявляють ті ж властивості, що й інші слова.

Термінотворення, як зазначають учені [1], підпорядковане загальним законам словотвору сучасної української літературної мови. Проте термінологічній лексиці властиві й певні особливості. Термінологічний словотвір – це свідомий процес. Терміни утворюються по мірі усвідомлення їх необхідності.

У сучасній лінгвістичній науці немає загальноприйнятої дефініції способу словотворення. Ми спираємося на визначення цього поняття І. І. Коваликом [2]. Під лінгвістичним поняттям «способи словотвору» розуміють структурно різні шляхи й прийоми творення нових слів у результаті використання всіх

PHILOLOGY AND LINGUISTICS

наявних у даній мові словотворчих ресурсів. Способи словотворення – це комплексна система використання різних структурних словотворчих засобів і способів утворення дериватем з їхніми словотвірними структурами, словотвірними формами і словотвірними значеннями на всіх етапах розвитку мови. Спосіб словотворення – це більша, ніж словотвірний тип, одиниця класифікації, що об'єднує ряд типів, які характеризуються одним і тим же формантом (префікс, суфікс, постфікс) в абстрагуванні від конкретних матеріальних втілень цього форманта в різних типах.

References:

- [1] Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. К.: КМ Academia. 2000. 218 с.
- [2] Ковалик І. І. Логіко-лінгвістична концепція технічної термінології у слов'янських мовах. Вісник Львівського університету. Серія Філології. 1969 р. № 6. С.112 – 126.
- [3] Сікорська З. С. Сучасна українська мова. Словотвір і морфеміка: Навч. посіб. для студ. філол. фак. ун-тів і пед. ін-тів. Луганськ: Альма-матер. 2000. 174 с.
- [4] Сікорська З. С. Українсько-російський словотворчий словник. К.: Рад. шк-1985. 188 с.